

kající městské topografie. Ve svém příspěvku se však neuzavřela pouze v prostoru Uher, ale zjištěné skutečnosti komparovala s topografickou podobou metropolí na dalších významných střeoevropských řekách.

Editorům se podařilo v geograficky široce pojatém sborníku najít pětici tematických bloků, jež logicky nemohly popsat středověké město ve všech jeho aspektech, nicméně v rámci zvolených témat přináší základní vhled do problematiky srovnávacího výzkumu středověkých měst v evropském kontextu i reflexi pro příslušnou problematiku významných poválečných monografií. Vedle historického zde našel uplatnění také pohled archeologický nebo uměleckohistorický, což jen podtrhuje interdisciplinární přístup ke zvolenému tématu. Publikace je doplněna řadou přehledných černobílých a barevných obrazových příloh, které vhodně ilustrují nebo doplňují otištěné příspěvky. Pozornosti lze doporučit také příložený kompletní přehled doposud vydaných dílů ediční řady *Forschungen und Beiträge zur Wiener Stadtgeschichte*.

MARTIN MUSÍLEK

CÍRKEVNÍ A DUCHOVNÍ DĚJINY

Alkuin von York und die geistige Grundlegung Europas. Akten der Tagung vom 30. September bis zum 2. Oktober 2004 in der Stiftsbibliothek St. Gallen, hg. von Ernst TREMP – Karl SCHMUKI, Verlag am Klosterhof, St. Gallen 2010 (= Monasterium Sancti Galli, Bd. 5)

337 s., ISBN 978-3-906616-94-0

Svatohavelský klášter jako církevní instituce sice už dvě století neexistuje, ale pojem a jeho obsah žijí dál – a třeba s potěšením konstatovat – mají se čile k světu. Pokud jde o klášterní archiv, je možno vedle velkorysého zpřístupnění jeho nejstarších listinných fondů zejména v rámci tabulové edice *Chartae latinae antiquiores* upozornit na výstavu a její důležitý katalog *Mensch und Schrift im frühen Mittelalter* (2006), jenž přináší důležité statě k dějinám raně středověké písemné kultury, zejména pak pisma jako nosného fenoménu. O unikátní klášterní knihovně, snad jediné na světě, která zůstala bez větších

otřesů od raného středověku in situ, platí totéž, a to jak po stránce osvětové, tak i po stránce vědecké (o těchto publikacích souhrnně v Studiích o rukopisech 39–40, 2010). Je třeba i upozornit, že v roce konání konference byla v barokním sálu knihovny stylově připravena výstava s kvalitním katalogem, věnovaná rukopisům autorů karlovskeho okruhu z klášterního majetku.

Vedle různých přístupňovacích prací ve formě moderních dílčích katalogů a také znameňitou prezentací na internetu zahájila knihovna pod vedením Ernsta Trempa prestižní edici vědeckých publikací. Alespoň dva předchozí svazky třeba zmínit. Je to jednak dvousvazkové dílo Antona von Euwa o staré svatohavelské knižní malbě a kniha Heidi Eisenhutové pojednávající o jednom významném raně středověkém kodexu tamního souboru. Obě práce jsou již na první pohled kodikologického, resp. uměleckohistorického zaměření, to ovšem překračují různými směry a dávají i obecnější poučení.

Předkládaný svazek, jenž je dílem odborníků z šesti zemí, je svou podstatou do značné míry jiného charakteru. Nejde jen o to, že to je soubor statí o dominantní postavě okruhu kolem Karla Velikého, ale zejména o skutečnost, že se jedná o prezentaci daleko širší problematiky raně středověkých dějin, i když se tak pochopitelně nemohlo stát vyčerpávajícím způsobem. Představovat Alkuina, vedoucí hlavu kulturního a politického okolí Karla Velikého, není v žádném medievistickém kontextu potřebné, protože od tohoto data se počítá vlastně „zrod středověku“ v užším slova smyslu. Lze se proto rovnou soustředit na stručné představení jednotlivých autorů a témat, která prezentovali.

Úvod stručně shrnuje výsledky jednotlivých příspěvků a je určen jen pro rámcové poučení. Nejobecněji je koncipována rozprava Rudolfa Schieffera pojednávající o klíčové otázce, totiž o vztahu Alkuina ke Karlu Velikému, Wilfried Hartmann pak zkoumá vztah Alkuinův k zákonodárným činům Karla. Klaus Herbers vstoupil do širšího kontextu; všímá si úlohy papežství v oné době a zejména úlohy Říma jako významného knižního trhu. Gerhard Schmitz sleduje kontinuitu doby s věky předchozími. Konkrétně to demonstřuje na vztahu Alkuina k sv. Bonifácovi-Winfriedovi, kde zaujme zejména konstatování, že v tzv. Homiliárii opatovickém je jedno kázání přejato z Bonifácova díla (tzv. sermo IV). Odkaz na rukopis pražské NK III F 6 nicméně není v rejstříku uveden.

Rozsáhlý blok příspěvků je věnován Alkuinově teologii a dílu literárnímu: E. Ann Matter sleduje jeho teologii, Francesco Stella dílo básnické, Louis Holtz dílo gramatické na širším panoramatu doby, Dieter Bitterli si pak všimá Alkuina a anglosaského hádankového básnictví, které bylo tehdy na ostrovech značně rozšířeno. Posléze v tomto kontextu probírá Walter Berschin vztah Alkuinův k žánru biografie a David Ganz podává velmi instruktivní soupis Alkuinových hlavních děl, pokud jsou dochována v rukopisech 9. století. Skoro u všech seznamů můžeme registrovat i rukopisy svatohavelské. Snadnější evidenci tu zbytečně komplikuje, že soupisy nejsou seřazeny abecedicky podle jednotlivých měst. Lawrence Nees sleduje Alkuinův vztah k jemu současné knižní výzdobě.

Bylo by skoro s podivem, kdyby v knize nebyl výrazněji reflektován fenomén svatohavelského kláštera; nacházíme tu stať Ernsta Trempa o Alkuinově vztahu k tomuto klášteru, dále rozpravu Antona von Euwa o reflexi Alkuinova komputistického a rétorického díla v dochovaných svatohavelských rukopisech a konečně stať Karla Schmuki o rané novověké edici Alkuinova díla, pokud byly jejich východiskem právě rukopisy svatohavelské, ať šlo o edice Duchesnovy, Frobenia Forstera či dalších. Z doprovodných textů je třeba upozornit vedle seznamu zkratk, siglů resp. použitých pramenů zejména na rozsáhlý soupis literatury, soupis rukopisů (třeba přidat výše zmíněný rukopis pražský), seznam jmenný, soupis autorů a posléze i účastníků, kde výrazně převažovala jména švýcarských badatelů.

Přestože Alkuin zemřel o dekádu dříve než Karel Veliký a v závěru svého života působil vzdálen od dvora jako opat v svatomartinském klášteře v Toursu, jeho vliv na Karlově dvoře neměl konkurenci. Vzdálení ovšem nebylo až zas tak velké, neboť jak píše svatohavelský historiograf Notker Koktavý (Notker Balbulus), Alkuin v Toursu pobýval jen tehdy, když byl Karel Veliký na válečných výpravách (i když ty ovšem byly dosti časté). A tak právem u 1200. výročí Alkuinovy smrti konaná konference se pokusila s úspěchem zvázat Alkuinovu aktuálnost – jistě ne bezprostředně pro dnešek, ale pro další vývoj křesťanské Evropy v každém případě. A učinila tak kvalifikovaným způsobem a nadto v publikaci, která je i svou výpravou důstojným pokračováním svatohavelské knižní kultury dávných věků.

IVAN HLAVÁČEK

Generations in the Cloister. Youth and Age in Medieval Religious Life – Generationen im Kloster. Jugend und Alter in der mittelalterlichen vita religiosa, hg. von Sabine VON HEUSINGER – Annette KEHNEL, Lit, Münster – Wien – Berlin 2008 (= Vita Regularis, Bd. 36) 192 s., ISBN 978-3-8258-1173-0

Sborník vydaný v rámci ediční řady *Vita Regularis*, vlnkové lodi kontinentálního bádání o středověkých kláštěrech, má původ v mediévistické konferenci *Youth and Age*, konané roku 2005 v Leedsu. Tištěný výstup konkretizuje předmět bádání na klášterní prostředí a nově jej zastřešuje pojmem generace, tedy termínem, který se stal zejména po přelomu tisíciletí v kulturních a sociálních vědách značně módním. V úvodu naráží editorka Sabine von Heusinger na problém, jak spojit původní titul – zde podtitul – s pojmem (příp. pojmy) generace. Generace je tu poněkud vágně definována jako „koncept, který má charakterizovat sociální a časově určené umístění jedinců nebo kolektivů v rámci společnosti a přiřazení jim specifické identity ve formě identity generační. Jedinec je ve svém způsobu myšlení, cítění, chtění a jednání orientován směrem k sociálním perspektívám, které jsou ovlivněny historií“ (s. 3). Předložené studie si podle von Heusinger kladou za cíl interdisciplinárně řešit dva základní problémy – konstituování generací včetně procesu, který jim přiděluje specifické identity, a formování mezigeneračních vztahů.

Hubertus Lutterbach podává obsírnou genezi pojmu *Gotteskindschaft* od dob prvních křesťanů přes středověká klášterní společenství až po jeho renesanci v 19. století. Pomocí biblických citátů a vybraných klášterních pramenů klade vrchol používání termínu do 11. století, kdy si mniši nejvyšší stupeň *Gotteskindschaft* přisvojili. Tim Gorringer vystavěl svou studii na novozákonním citátu z Matouše 18, 1–5, kde Ježíš učedníkům vysvětluje, že jedině ten, kdo se pokoří jako dítě, bude nejvyšší v království nebeském. Podrobuje analýze použitý termín *parvulus* a dochází k závěru, že nebyl středověkými pisateli chápán doslovně, ale jako obecné pojmenování ideálního, a tedy pokorného křesťana. Novozákonní dítě tak bylo středověkým teologickým konceptem, který se během něko-